

Patios Vivos Miudiño

miudiño
- S.COOP.GALEGA -

Miudiño S.Coop.Galega

Xogo e cultura para naturalizar a infancia

Patios escolares

Obradoiros

Espazos de xogo

Cé Orquestra Pantasma

Educación ambiental

Contacontos

Xogueteria

Editorial

Patios Vivos Miudiño

servizos

Formación

Asesoramento

Proxectos

Venda de mobiliario

Elementos artesanais

Artesanía de Galicia

Normativa UNE EN 1176/1177

Naturalización e xogo libre nos espazos de xogo
Saúde para a infancia

CAL É A NOSA PROPOSTA ?

Objetivos

DA FORMACIÓN

FACILITAR COÑECEMENTO TEÓRICO que nos permita xustificar a intervención e valorar necesidades a incorporar no proxecto.

A redacción dun proxecto permítenos:

1. Planificar a intervención
2. Optimizar os recursos
3. Conseguir financiamento
4. A transmisión na comunidade educativa

DIAGNOSE: IDENTIFICACIÓN DAS NECESIDADES

DEFINICIÓN DE PATIO

Espazo restaurador
no que establecer interaccións sociais,
no que aprender e xogar libremente

PATIO VIVO: Espazo exterior de una
comunidade, que facilita:

- SOCIALIZACIÓN
- APRENDIZAXE
- XOGO LIBRE
- RESTAURACIÓN EMOCIONAL

*Espazo pedagóxico promotor da saúde
(física, social, emocional, cognitiva)*

ESTADÍSTICAS SOBRE A SAÚDE DO ALUMANDO

Cal á a realidade social do alumnado español? Algúns datos

- O 33% dos nenos e nenas está en risco de pobreza (*Aldeas infantiles, UNICEF*)
- *II estudio Pasos, Gasol Foundation*: problemática infanto-xuvenil
  - Sedentarismo y sobrepeso:
    - menor actividade física
    - menor contacto social
    - mala alimentación
    - durmir pouco
    - alto consumo de pantallas (Boubeta, 2021)
  - 32% sinten tristeza

- **O suicidio é a principal causa de morte non natural en España entre os 15 e os 29 anos:**

Fundación FAD de ayuda a la juventud y el Centro Reina Sofía:

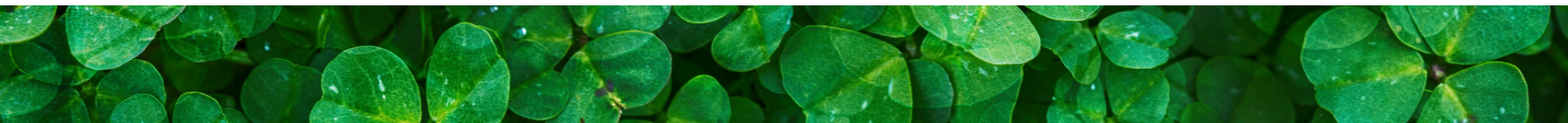
- 56,4% mozos e mozas de 15 a 29 años problema de saúde mental
- 49% non pediu axuda profesional

Fundación ANAR "Estudio sobre Conducta Suicida y Salud Mental en la Infancia y la Adolescencia en España (2012-2022):

- incremento do 128% número de casos con condutaucta suicida entre 2020-2022

Asociación No al Acoso Escolar (NACE)

- Multiplícanse por 7 os casos de acoso escolar en 2022

Save the Children:

- os trastornos mentais aumentaron do 1 % ao 4 % en menores de entre catro e catorce anos(decembro 2022)

UNICEF 2021 Europa:

- a ansiedade y a depresión:
enfermidades máis comúns entre os adolescentes europeos, estando presente no 55% de la poboación de 10 a 19 años. A porcentaxe ascende ata o 70% nas rapazas.

Ministerio de Educación:

- 9.3% do alumnado presenta necesidades específicas de apoio educativo non ordinario
- 82,9%, está escolarizado en no ensino ordinarias (pública): NEE:
  - intelectuais: 27,4%
  - trastorno xeneralizado do desenvolvemento: 26,4%
  - trastornos graves de conduta/personalidade: 24,6%

(ausencia de recursos=ausencia de diagnósticos)

Outros aspectos a ter en conta é a gran diversidade existente:

- socioeconómica
- cultural
- sexual

O que fai que por momentos a escola, sobre todo a pública (e a súa dotación económica e de recursos) sexa un cóctel intenso, tanto para adultas como para la infancia.

SOCIALIZACIÓN

- Cal é o día a día do noso alumnado?
  - abuso de pantallas, ausencia cultura de xogo...
- Cales son os conflitos en patio?
  - fútbol, deambulación, acoso, soidade...
- Percibimos algún tipo de discriminación?
  - Coeducación
  - Inclusión (accesibilidade, xogabilidade, versatilidade)
  - É xogable/habitable todo o espazo?
- Como promovemos a socialización intergrupala?
  - **Libre circulación**
- Cal é o rol da adulta? Cal é o vínculo que establecemos
- Podemos compensar as carencias do alumnado?

Aprender a convivir en sociedade implica desfrutar co trato da diversidade e aprender a resolver conflitos.

APRENDIZAXE

INFORMAL

- Transmisión de valores
- Recoñecemento da diversidade
- Resolución de conflitos
  - Prevención do acoso escolar
- Biofilia
- Aprendizaxe vivencial.
  - Motivación.
  - Aprendizaxe observacional

APRENDIZAXE

FORMAL

Espazo pedagóxico. Necesidades do profesorado. Aula exterior

- **A fogata:** espazo de compartir o saber en grupo grande
- **O bebedeiro:** espazo de traballo e intercambio de grupo pequeno
- **O areeiro:** espazo de exploración e construción en grupo pequeno
- **A cova:** espazo individual para a introspección, a reflexión e a práctica individual

MELINA FURMAN

XOGO LIBRE

espontáneo, voluntario

dereito universal

- Beneficio do xogo en todas as idades:
  - aprendizaxe
  - movemento e desenvolvemento
  - beneficio emocional. Canalización de trauma
  - redución das condutas de risco
- O xogo libre permite a estimulación cerebral óptima para cada individuo:
  - Diferentes ritmos de aprendizaxe e madurez
  - Para o desenvolvemento precisamos movemento:
    - necesidade de movemento = estimulación sensorial + inhibición de reflexos innatos.
  - Consecuencias a medio e longo prazo de non permitirlles un desenvolvemento motriz óptimo:
    - na coordinación, no equilibrio, na lecto escritura, na fala.

XOGO LIBRE

espontáneo, voluntario

- Non todos temos as mesmas inquiredanzas e gustos
  - Versatilidade no espazo
  - Autonomía na escolla
- Potenciar o fluír (Mihaly Csikszentmihalyi)
- Fomento de liberdade, autonomía e toma de decisións.
- Necesidade de espazos que potencien diversos movementos
  - Contrarreste de sedentarismo:
  - Contrarreste o abuso/mal uso das pantallas

Falamos de riscos?

- Diferenza entre risco e perigo
- Perigos reais:
  - Medo dos adultos
  - Sobreprotección do adulto
    - Aburrimento
    - Frustración
  - Falta de confianza
  - Incomprensión ante o erro
  - Dificultade na comunicación

Necesidades para o xogo.

Inma Marín

As veces

- Compañeiras de xogo
- Material de xogo: versatilidade

SEMPRE

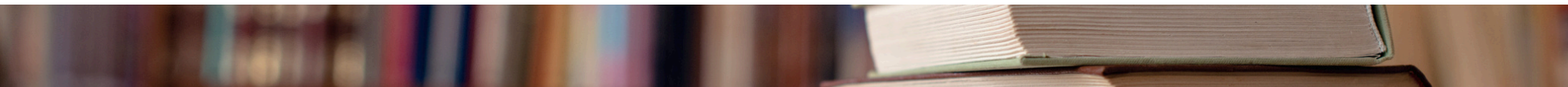
- TEMPO: extraescolares, deberes
- ESPAZO

Dámosllos?

Os teóricos na psicoloxía ambiental

- Milgram, 1970: Sobrecarga informativa
- Wilson, 1984: Hipótese da biofilia
- Kaplan, 1989: Teoría da Restauración da atención
- Tonucci, 1991: A cidade dos nenos
- Louv, R. 2008: Trastorno por déficit de natureza
- Freire, Heike. 2011: Educar en verde
- Corraliza y Collado, 2016: Conciencia ecológica y bienestar en la infancia
- Hueso, Katia
- L'Ecuyer, Catherine
- Neuropsicología

Psicología ambiental

Corraliza y Collado

Experiencia infantil en contornas naturais

A relación do contacto de nenas y nenos coa natureza estúdase en tres grupos:

- Físicos
- Psicolóxicos
- Aumento de pro-ambientalidade

Natureza e beneficios físicos

Diferentes estudos que relacionan natureza e infancia sinalan:

- Incremento de actividade física
- Mellor coordinación motora
- Incremento de vitamina D

- Menor taxa de enfermidades
- Menor risco de sobrepeso
- Menor risco de miopía

Ozdemir e Yilmaz (2008): estudo sobre as características físicas do patio, encontraron que a presenza de árbores e auga no patio da escola inflúe:

- no índice de masa corporal de nenos e nenas
- nas súas percepcións e sentimentos de satisfacción.
- descrición do patio ideal como aquel que inclúe árbores e auga

Nenas e nenos deben xogar en espazos naturais todos os días.

Natureza e beneficios psicolóxicos

O contacto coa natureza no barrio, parque ou colexio ten importancia:

- **Cognitivo:**
  - Mellora da capacidade de concentración y habilidades cognitivas
  - Na sintomatoloxía TDA/TDAH
- **Social:**
  - Na interacción social entre iguais e con adultas
  - Na calidade e tipos de xogo
- **Emocional:**
  - Expresión de sentimentos máis positivos
  - Papel moderador, facilitando o sobrelevar os eventos estresantes: Espazos restauradores (Teoría de la restauración de la atención)

A restauración psicolóxica: proceso adaptativo no que a nosa mente, cos seus recursos diminuídos, necesita RESETEARSE, a través dunha actividade e nun ambiente que a promova.

Teoría de Restauración da Atención de Kaplan e Kaplan (1989):

Casa coa teórica das emocións e o mantemento do estrés en longos períodos de tempo.

- A **capacidade de atención directa** das persoas é un **recurso limitado**, que se esgota ao facer fronte ás demandas do día a día (sobrecarga informativa)
- Dificultade para facer fronte a tarefas cognitivas
- Se estas dificultades prólonganse no tempo, dan lugar a la frustración, estrés e malestar xeral.
- Cando a capacidade de atención non se recupera, la saúde e o benestar das persoas poden verse afectadas (Kaplan, 1995).

Características dun espazo restaurador

- **A fascinación:** O ambiente atrae a atención sen esforzo, impide o aburrimiento e activa unha atención involuntaria, tanto pola paisaxe como por actividades exploratorias.
- **A evasión:** Gañar distancia física ou psicolóxica dos problemas e preocupacións diarias
- **A compatibilidade:** Congruencia entre o que o individuo quere facer nun ambiente e o que este lle ofrece.
- **A extensión:** cando o ambiente constitúe un mundo en si mesmo, con posibilidades de exploración e activación do funcionamento mental.

Natureza e pro-ambientalidade

Favorecen as condutas pro-ecolóxicas:

- **O equilibrio entre dúas dimensións:**
  - Experiencias indirectas: maior carga cognitiva
  - Experiencias directas coa natureza: maior carga afectiva.
- **Vinculación emocional** co territorio que habitamos. Comunicación bidireccional y coidado=protección de los ambientes que amamos.
- **Do patio....ao exterior da comunidade.**
  - Posta en valor do patrimonio da mesma.

COMO PODEMOS FACELO?

**NATURALIZACIÓN
E
CREACIÓN DE NOVOS ESPAZOS**

NATURALIZACIÓN DO ESPAZO

Beneficios no eido da saúde:

- Emocional
- Física
- Cognitivo
- Social

E outros:

- Aumento das posibilidades pedagóxicas
- Aumento de conciencia ecolóxica
- Coñecemento do patrimonio lúdico
- Importancia da paisaxe, da beleza
- Facilitar á comunidade o poder de modificar a súa contorna

QUE QUEREMOS?

- Prioridades:
  - xardín ou bosque
  - herbas altas ou céspede
  - museo vs. actividade
  - que mantemento precisa

QUE PERMITIREMOS?

- Poderá a cativada fregar na terra?
- Mancharse?
- Mollarse?
- Que tipo de xogo imos permitir?
- Que tipo de ferramenta imos proporcionar?

Primeiras reflexións

ELEMENTOS A TER EN CONTA

- Árbores
- Arbustos
- Troncos
- Herbas
- Auga
- Terra
- Area
- Pedras
- Penedos
- Animais

PERMACULTURA

COMO:

DE MENOS A MÁIS

Valorar o que temos
Xardinería interior

Xardinería exterior sobre pavimento

Xardinería exterior sobre terra

Valorar o que temos

Vexetación existente

Identificación de especies

Incorporación no currículo

Estudo dos seus

usos, características...

Estudo das posibilidades lúdicas

Xardinería interior

Podemos ter plantas no interior da aula?

Pode o alumnado e persoas usuarias realizar o coidado das especies escollidas?

Xardinería exterior sobre pavimento

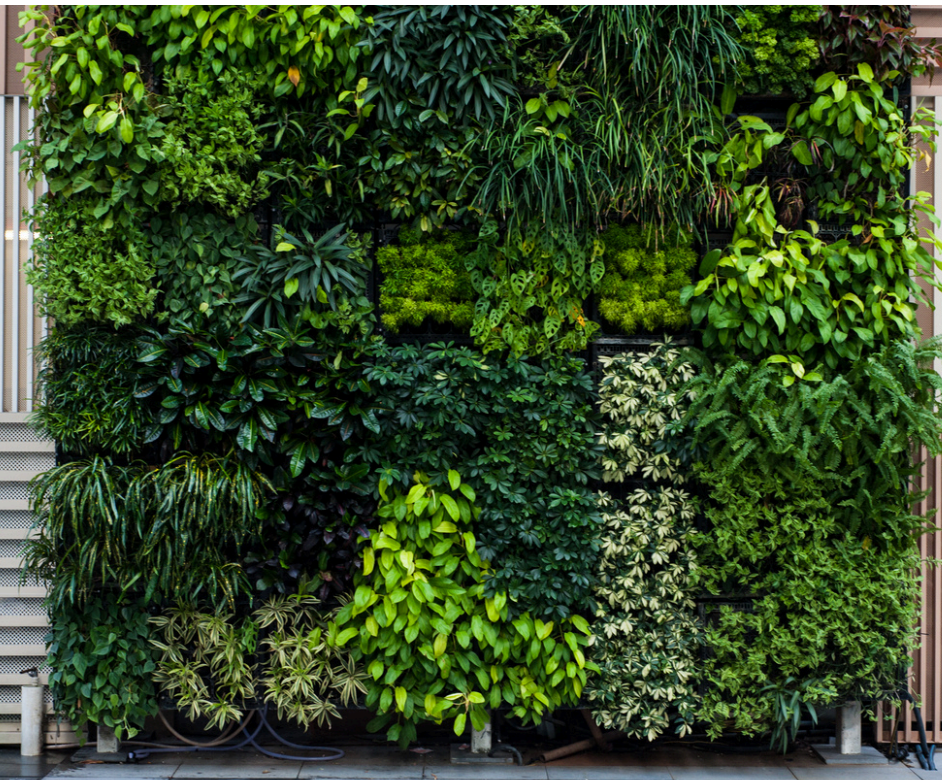
Macetas

Xardineiras...con rodas?

Paredes verticais

Pérgolas

Lombas de terra

Areiros

Troncos

Auga

Penedos

Parterres

*Hoteles de
bichos*

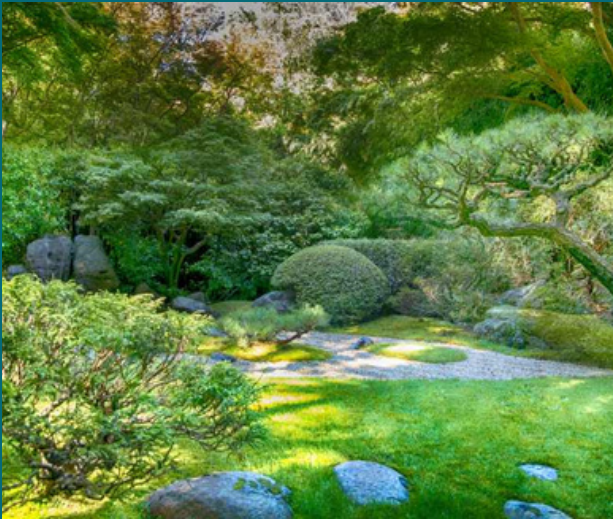
*Caixas
niño*

Mobiliario madeira

Arbustos e vivaces

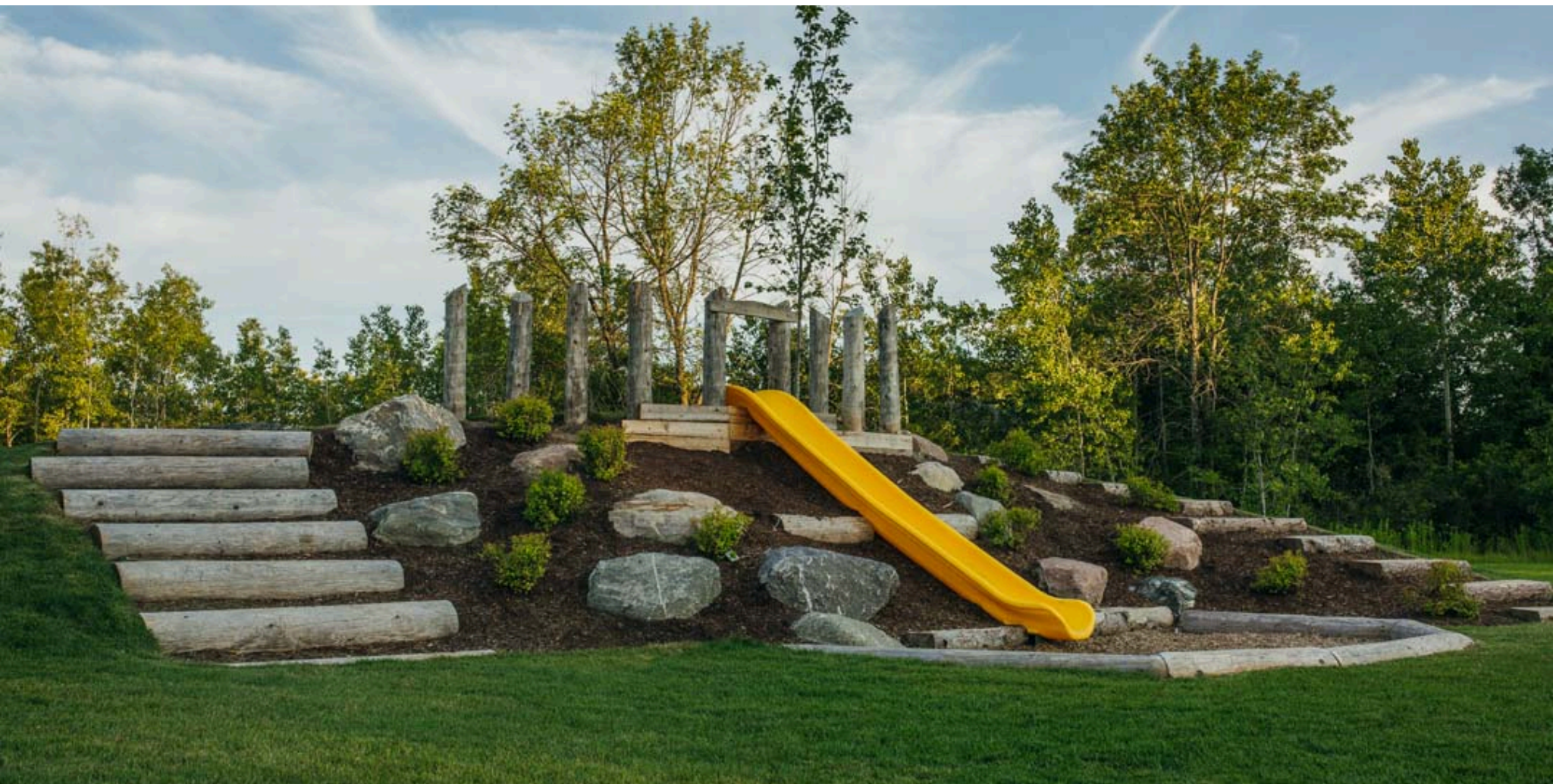

Xardinería exterior en terra

Árbores

Lombas de terra XL

Areeiros

Céspede....

Ou herba?

Camiños

Penedos

Auga

Estanque

🍅 Na horta

HORTA/BOSQUE COMESTIBLE

Que a cativada coñeza:

- a procedencia dos alimentos
- os ciclos da vida

HORTA/BOSQUE LÚDICA

Que a cativada coñeza:

- o patrimonio lúdico asociado á vexetación
- novas posibilidades de traballo no centro

Persoas maiores; reminiscencia + novas aprendizaxes

A ter en conta sempre

IMPORTANCIA DA SELECCIÓN DE ESPECIES

- Idoneidade da zona
- Que hai debaixo do chan?

PLANTAS NON RECOMENDADAS

- Posibles alerxias
- Toxicidade

MANTEMENTO

Incorporalo no día a día:

- podas pequenas
- limpeza

A nosa aposta

A posta en valor da natureza silvestre

*Onde as malas herbas, herbas
inorportunas...pasan a ser:*

o tesouro máis prezado

CREACIÓN DE NOVOS ESPAZOS DE XOGO/PROPOSTAS PEDAGÓXICAS

- **SOCIALIZACIÓN**
  - Relax (cabanas, mesas, bancos, mantas, hamacas...)
  - Asemblea e necesidades pedagóxicas (grupo grande, pequeno, obradoiro, individual)
- **XOGO LIBRE**
  - Xogo simbólico (casiñas, bancos traballo)
  - Terra, area, auga, herbas, flores
  - Pezas soltas
  - Xogos tradicionais
- **EXPRESIÓN ARTÍSTICA**
  - Tarima para teatro, danza, títeres...
  - Música
  - Expresión plástica
- **MOVEMENTO**
  - Abaneo, equilibrio y movimiento diverso
- **APRENDIZAXE**
  - Estimulación multisensorial
  - Fauna
  - Ciencia

Optimización dos recursos

Versatilidade

Bo plantexamento espacial

RELAX

ASEMBLEA

XOGO SIMBÓLICO

Olo!! Caixón

CONSTRUCCIÓN CON PEZAS SOLTAS

AREA

TERRA

Olo!! Discusión

AUGA

XOGOS TRADICIONAIS

Ollo!! Caixón

EQUILIBRIO E MOVIMENTO

Montes de Coruxo
450m

Monte Cepudo
527m

Monte Alba
502m

O Galineiro
711m

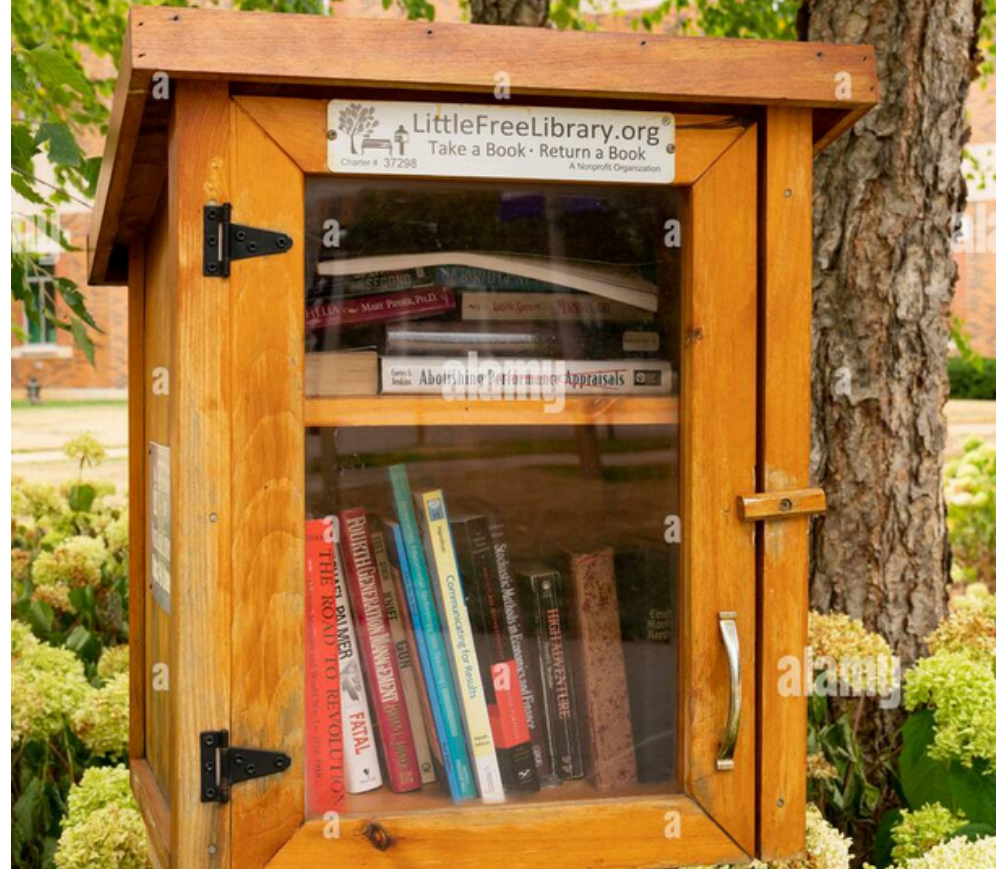

TEATRO-DANZA

ARTES

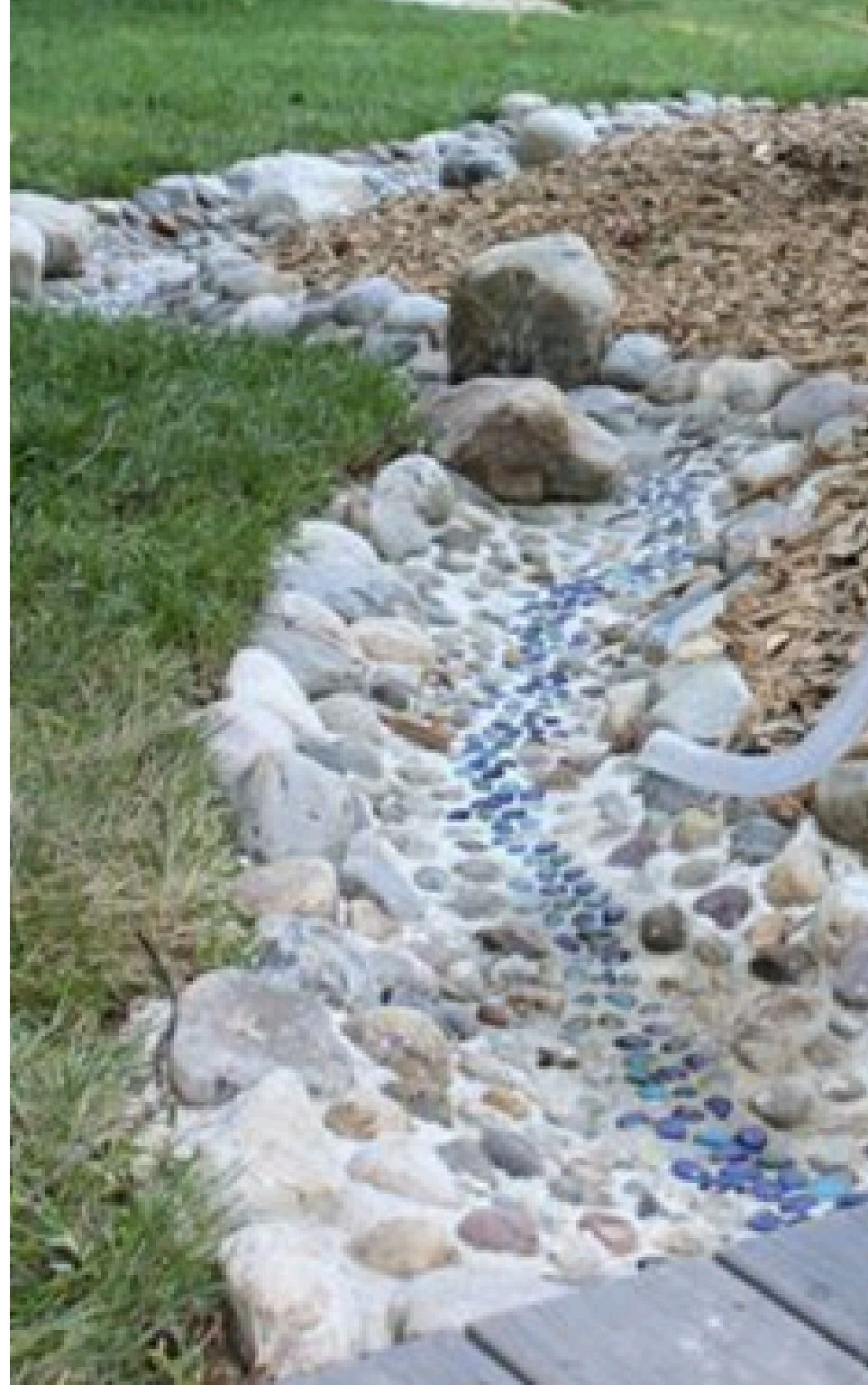

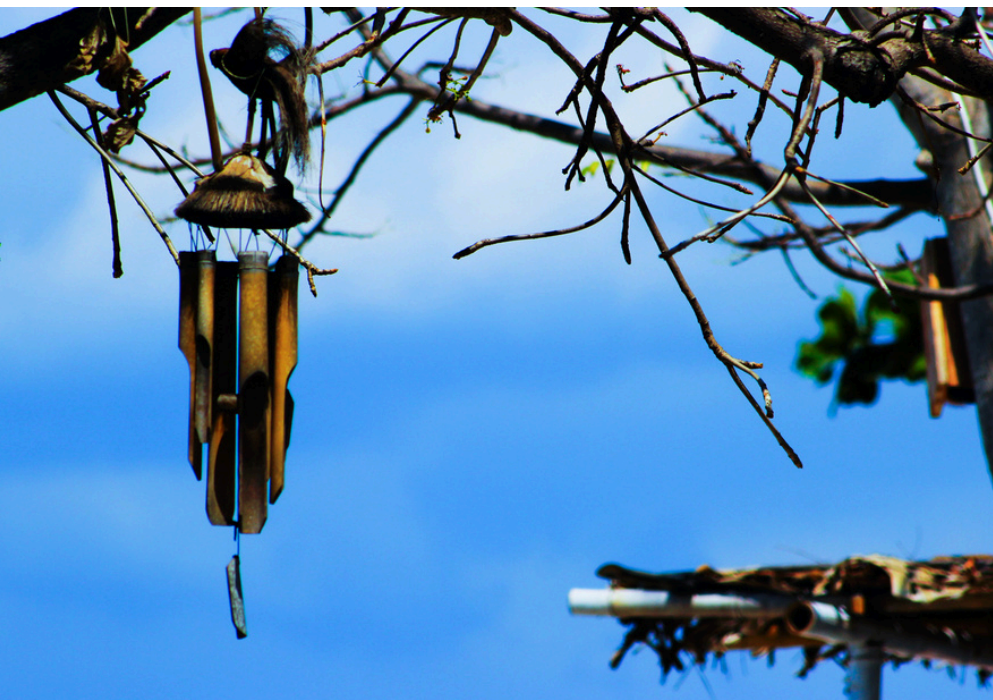

ESTIMULACIÓN MULTISENSORIAL

FAUNA

CIENCIA

🍏 CALES SON AS DÚBIDAS MÁIS HABITUAIS?

DOUBT

BELIEVE

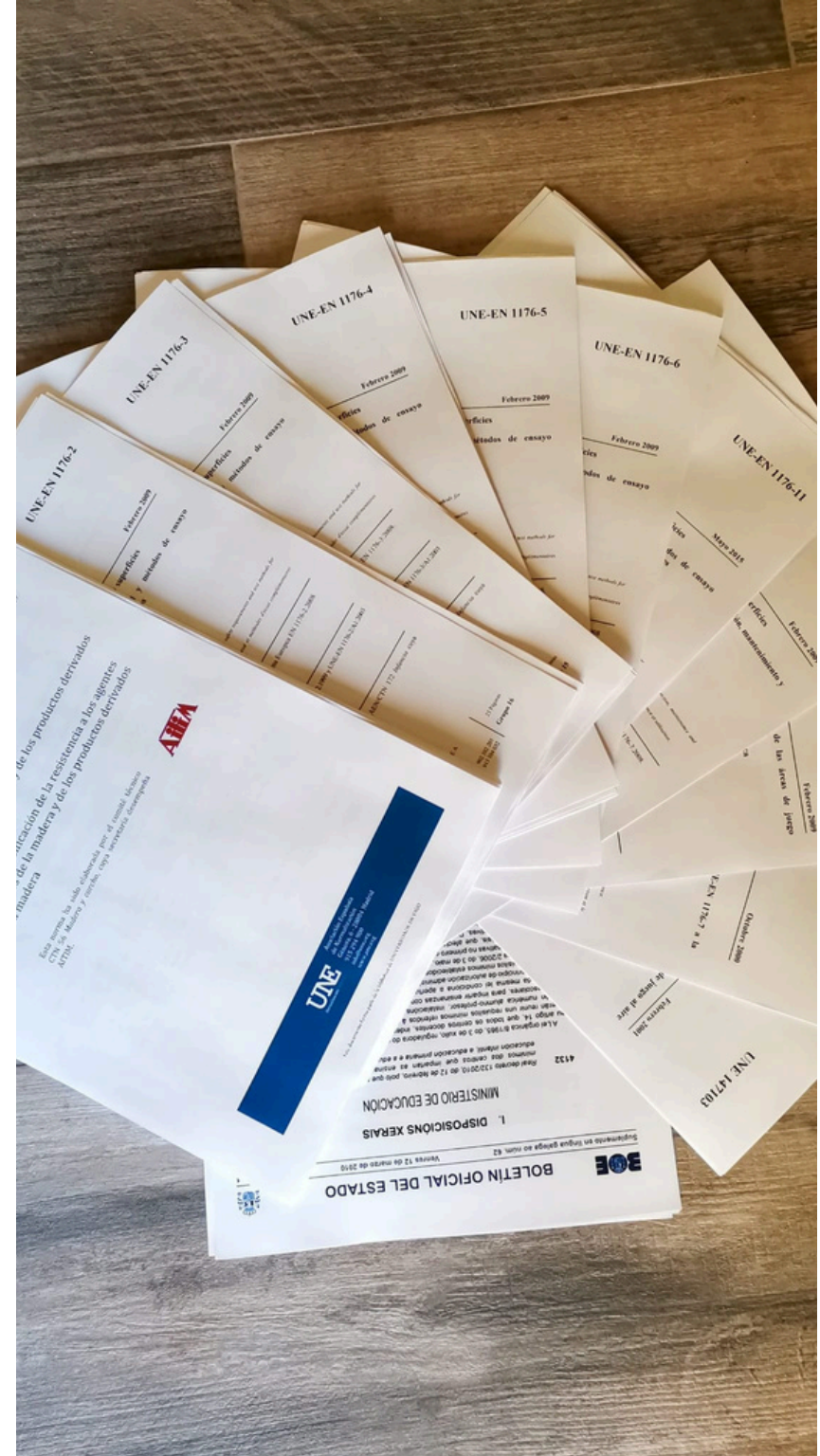
A lexislación

Decreto Xunta 245/2003
UNE 1176

Plan de nova arquitectura
pedagóxica

O fabricante de elementos ten que
cumprir a norma.

A certificación é por instalación, non
por construción.

Financiamento

Na comunidade educativa:

- PFPP
- Contrato programa
- Voz natura
- Plan proxecta
- Financiamento ANPA
- Subvencións forestais
- Subvencións igualdade
- Concello

Externos

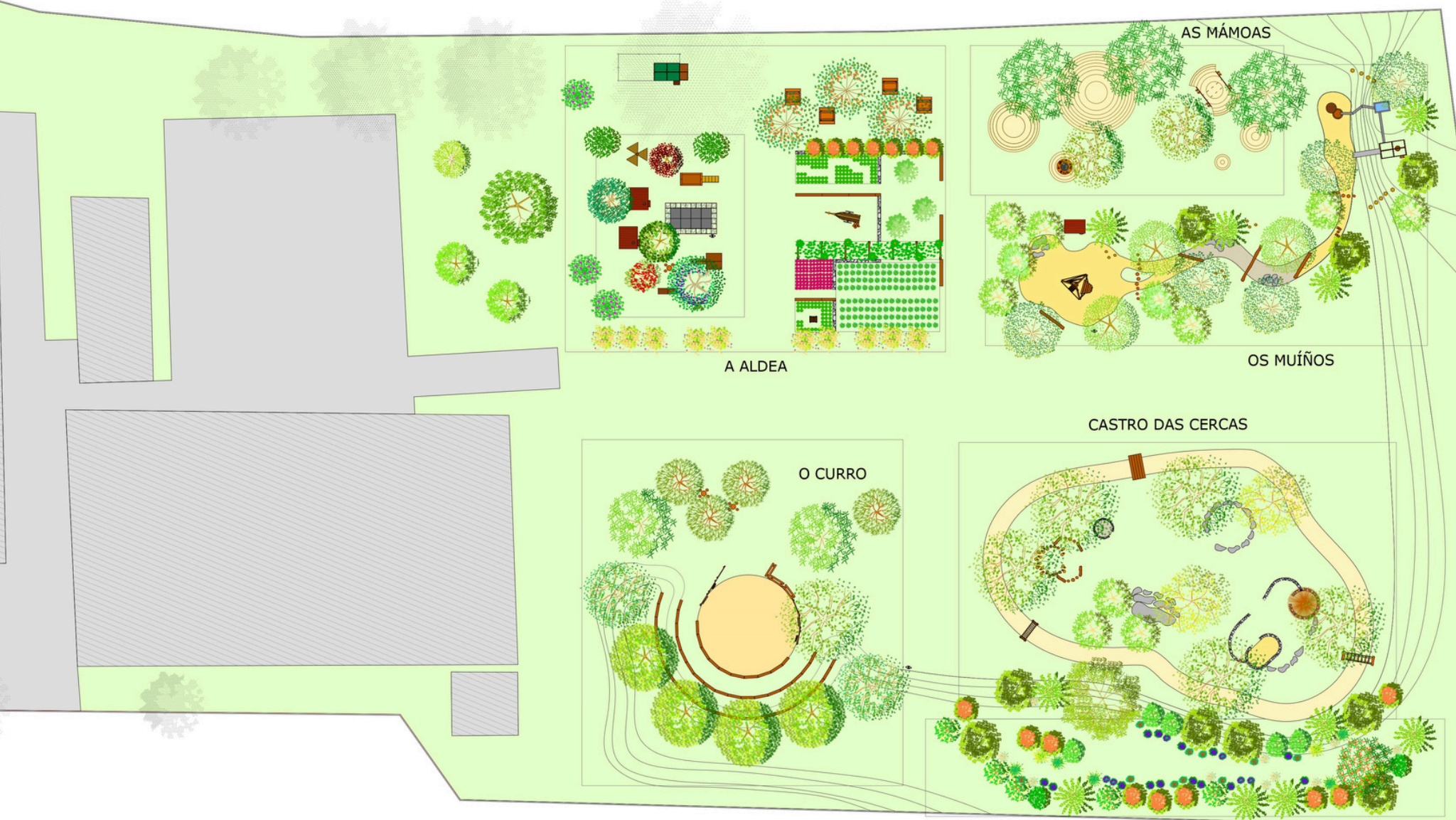
- Contorna próxima, veciñanza
- Comunidades de montes
- Deputación

PODESE?

A ALDEA

AS MÁMOAS

OS MUÍÑOS

CASTRO DAS CERCAS

O CURRO

BOSQUE COMESTIBLE

ZONIFICACIÓN

CEIP CABADA VÁZQUEZ

Lugar mais hermoso
non houbo na terra
que aquel q eu miraba,
que aquel que me dera.

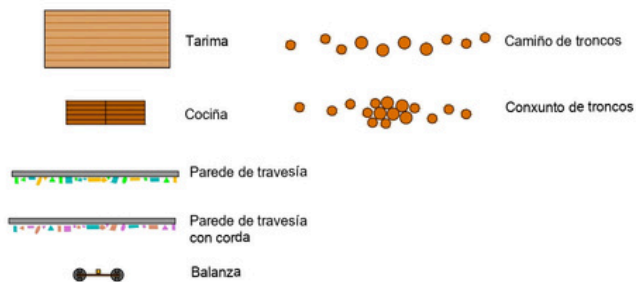
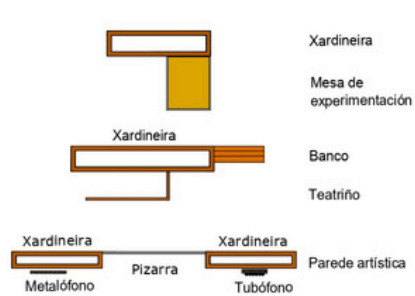
Lugar más hermoso
no mundo n' t'achara
que aquel de Galicia,
¡Galicia encantada!

Rosalía de Castr
Cantares gallego

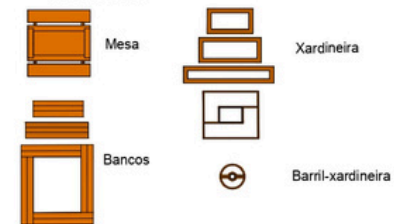

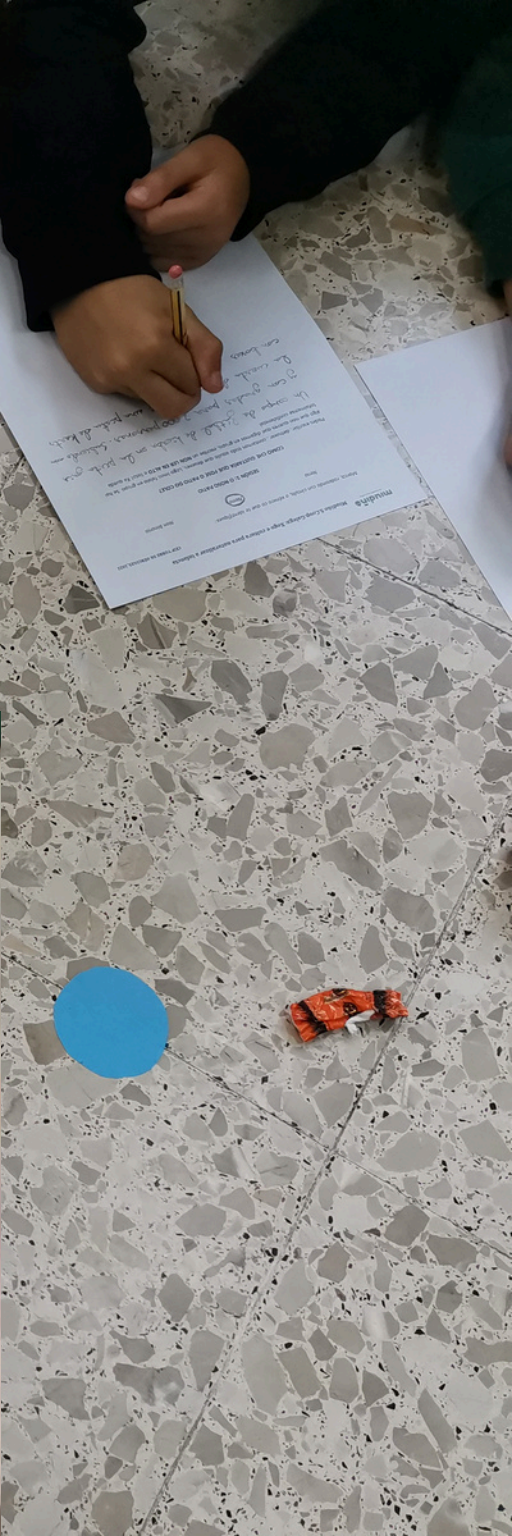
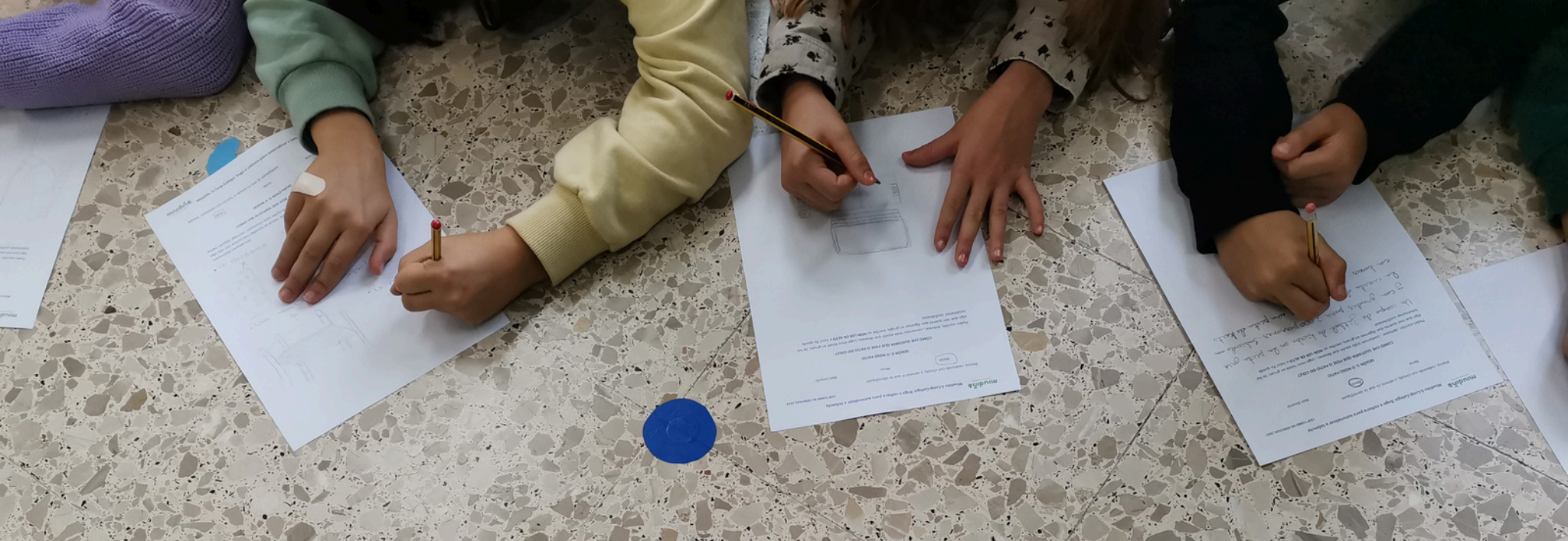
PATIO VIVO DO TILEIRO

A) ELEMENTOS DE XOGO

B) MOBILIARIO

Cada comunidade educativa é única.

Problemas:

- Non partir dunha base común de coñecemento
- A non transmisión da filosofía base e entendemento do xogo libre
  - infrautilización
  - non completar o espazo
- Posibilidade de non dar resposta a todas as necesidades do alumnado
- Alto custe e tensións derivadas (anpa-claustro, claustro-claustro...)
- Ausencia de visión global do espazo
  - gasto innecesario
  - non establecer correctamente as prioridades do centro
- Compromiso de mantemento do espazo

Que dificultades percibimos?

- A dificultade de establecer comunicación asertiva na comunidade educativa.
- As dinámicas de toma de decisións
- A non comprensión dun bo liderado
- A necesidade da inmediatez
- A dificultade de facer entender a importancia da naturalización do espazo
- O individualismo vs. cohesión da comunidade educativa
- O financiamento (ou a mala xestión económica dos recursos públicos)

Cambiar o patio implica cambios

- No espazo
- Na pedagogía
- Nas relaciónes
- No benestar e saúde da comunidade educativa

Pode ser a transformación do patio unha transformación máis profunda das relacións e cultura grupal da comunidade educativa que a comeza?

Confiamos

ese proceso de transformación sexa o primeiro paso da construción dunha comunidade cooperativa capaz de converter os seus soños en realidade

Patios Vivos Miudiño

Natureza e xogo nos patios escolares

Fabricación-Venda

Formación-Asesoramento- Coordinación

Proxectos-Paisaxismo

CONTACTO

miudiño

- S.COOP.GALEGA -

CORREO ELECTRÓNICO

contacto@miudinho.gal

NÚMERO DE TELÉFONO

699006384

WEB

<https://miudinho.gal>

